

PATRIK GREGUREC

Emocionalna dubina ljudskog bića

DOROTEA ŠUŠAK, MARIO MAŽIĆ I ROMANO NIKOLIĆ
U SURADNJI S IZVOĐAČIMA: *Kućica za pse*

Redatelj: ROMANO NIKOLIĆ

Arterarij

Premijera: 27. rujna 2024.

Romano Nikolić, koji je i redatelj predstave *Kućica za pse*, pristojno poziva publiku da uđe u stan/kazalište. Prolazimo kroz kratki hodnik, pokraj male garderobe, ostavljamo kapute mokre od magle. Nikolić produži dlan, predstavlja nam scenu: stolci oko kuhinjskoga stola; stolci oko tih stolaca uza zid, na koje Nikolić usmjerava one zbunjene prema njihovim sjedalima. On to radi brižno, s nekakvom tihom, ali dubokom empatijom koju je nemoguće smjestiti u situaciju u kojoj publika sjeda na svoja mjesta, koja je inače lišena jakih emocija. No nakon gledanja predstave, u retrospektivi, razumijem zašto nas je Romano sve gledao toplim očima dobro-

namjernog ubojice. On je znao nešto što mi nismo znali. Znao je da slijedi predstava koja će nas potrgati.

Anita Matić Delić glumi majku koja je silovana u vrijeme Domovinskog rata, a Nikola Nedić i Davor Tarbuk su njezini sinovi. Matić Delić balansira između, s jedne strane, snažne krhkosti koja je rezervirana samo za one koji su proživjeli ono, ono što bismo mi koji nismo to proživjeli voljeli nazvati nezamislivim; i s druge strane, milosti majke do vrha ispunjene grižnjom savjesti i sramom. Nedić je realni dio njezina sina, podvojenog lika koji u vrijeme predstave evocira svoje dje-

> Davor Tarbuk foto: Sanjin Kaštelan

tinjstvo do adolescencije. Nedićeva polovica sina je dakle nestabilno dijete, pa nestabilan tinejdžer. Većina je tinejdžera takva i njihova nestabilnost je često nevina i besciljna, samo što Nedićev lik ima svoj mračni razlog. Nikola Nedić je jedan od onih rijetkih glumaca, kao što su kod nas još na primjer Rakan Rushaidat i Tin Rožman, koji mogu svojom emocijom promijeniti cijelu atmosferu predstave. Tako je Nedić u *Kućici za pse* svojevrsni stroj emocije i atmosfere, koji odašilje i usisava atmosferu prema svojem unutarnjem nahodanju. Dok je on na sceni, u njegovoj smo milosti i nemilosti. Dovoljno je da tužno uzdahne i isisat će sav zrak iz prostorije, a njegove vesele oči

vraćaju nas u zaboravljeno djetinjstvo i iskreno veselje. Velika je to emocionalna snaga jednog glumca koju je teško usmjeriti, ali kad se s njom svjesno radi: rezultat je vrhunsko kazališno iskustvo. Dok je Nedićeva uloga temeljena na emocionalnim oscilacijama, Tarbuk je imao tehnički vrlo zahtjevnju ulogu. On je u isto vrijeme morao iznaći načine da bude konstanta nestabilnom Nediću i da bude materijalizacija njegove traume. Tarbukov dio sina pokušavat će smiriti divljeg Nedića, nuditi će mu da se igra s njim, kao da se trauma sama želi sprijateljiti s njome opsjednutim tijelom. Tako se javlja dramaturški i glumački zanimljiv lik preko kojega nam

Šušak i Nikolić tiho prenose svoju ironičnu i mudru, točnu i drsku, mudru jer je ironična, drsku jer je točna, pametno iskrivljenu, iscjeljujuću na duge staze – izreku o čovjeku i psu. Tarbukov će lik i lajati. Odnosno, Nikolić i Šušak nas izazivaju i šapću o mraku u nama: da je trauma čovjekov najbolji prijatelj.

Dušan Gojić glumi oca, čija je duša potpuno odrvenjela, a njegovo se tijelo pravi da je čovjek. On tijekom cijele predstave puni paprike, kao da će time ispuniti prazninu u sebi, a njegova kći to više ne može podnijeti. U cjelokupnoj simbolici predstave, otac je najveća žrtva, klupko zapletene špage koje se ne može odmotati jer je godinama pomno cementirano. Do slojeva sedimenata neprirodne stijene koju je njezin otac izgradio uz svoju traumu, a pretpostavljamo da je Gojićev Tarbuk nama nevidljiv, pokušava prokopati njegova kći, koju glumi Jelena Graovac Lučev. U ovoj predstavi svi likovi osjećaju grižnju savjesti i nose krivnju, ali mi ne možemo kriviti nikoga od njih za njihove odluke. Tako ne možemo kriviti ni lik Graovac Lučev jer zauvijek odlazi od traumatiziranog oca kojem očito treba pomoć. Dapače, možemo se diviti njezinoj hrabrosti u želji da pobijedi, ili da preživi, oblak šutnje i boli koji je prati cijeli život. Saznajemo i da je otac odbijao sve vrste profesionalne pomoći koje mu je kći preporučivala. No ne možemo ni njega kriviti za to što odbija psihološku pomoć. Ali znamo, bjelodano je tijekom cijele predstave, da otac krvari tihom patnjom koja je tiha samo zato što je njezin izvor zapetljan i zacementiran u najvećoj dubini, pa dok dođe do površine, patnja već nestane u prvom vjetru. U *Kućici za pse* ne postoji izvanjska krivnja, koju bi nametalo šire društvo ili neposredna okolina. Sva krivnja je – iako pomno raspodijeljena, hijerarhizirana i gradirana – ukorijenjena u unutarnjem biću likova.

Dvije su, dakle, narativne linije: jedna, između majke i sina, i druga, između oca i kćeri. Kod majke i sina, izvor traume je jasan otpočetak. U liniji otac – kći, izvor nji-

hove obiteljske traume otkrije se, ili točnije: izgovori, tek na kraju predstave. Izvrsna je to dramaturška odluka koju prati kvalitetna provedba: gledatelj u liniji s majkom i sinom može zaista duboko ući u njihov emocionalni čvor, dok linija s ocem i kćeri daje predstavi određenu mistiku. Mi ne znamo zašto se otac ponaša odsutno i ponavlja iste fraze. Dok se scene iz tih dviju narativnih linija isprepliću, gledatelj je pomno premještan s pozicije empatičara u poziciju detektiva, što je nevjerojatno ispunjujuće stanje za kazališnoga gledatelja. Predstava pomnom dramaturgijom i režijom time dopire do dva najvažnija aspekta ljudskoga bića za njegovu orijentaciju u svijetu: i do racionalnog i do emocionalnog. *Kućica za pse* gledatelja ili gledateljicu zove da joj prepusti na upravljanje sve ono nematerijalno što nju ili njega čini čovjekom. Ako tom dobronamjernom vampiru jednom dopustimo da nam uđe u dom, on nikad iz njega neće izaći. A uvijek ćemo mu dopustiti.

Pred kraj predstave svi će plakati. Osim toga, i svi likovi redom proplaču, ali tu nema eksploatacijskog kiča. To je svjesni kazališni postupak, kao i sve drugo u toj predstavi. Jedino, taj je dio, taj postupak, drugačiji. Posljednje minute predstave izlaze iz okvira koji uključuje realizam, pametno korištenje klasičnih kazališnih postupaka, empatično vođenje predstave s razarajućom tematikom, one nadilaze fizičke suze vještih glumaca i postaju čista moćna simbolika. Više nije važna vještina – a ima je, nije važna posvećenost – ima je. Važno je samo ono što se na njihovim temeljima izdiže: ništa ne može vratiti vrijeme; ono što nam je uzeto, nikad ne može zapravo biti vraćeno; ljudi smo jer to priznajemo; ljudi smo jer plaćemo.

Manje se tu radi o kolektivnoj katarzi, a više o egzorcizmu. Demon radi u čovjeku sve dok mu se ne kaže ime. Kod demona je tako: on će pri spominjanju svojega imena odmah napustiti tijelo koje je zaposleo. No u traumi je drugačije. Istina, traumu treba

> Dušan Gojić foto: Sanjin Kaštelan

> Anita Matić Delić foto: Sanjin Kaštelan

imenovati, kao što to sin čini u liniji majka – sin, a kći u liniji otac – kći. Ali za razliku od demona, kad se trauma imenuje, cijela stvar nije gotova, nego tek počinje. Iz predstave izostaje taj daljnji rad i eventualna mogućnost međusobnoga liječenja majke i sina te oca i kćeri, no predstava se ionako time ne bavi. Dovoljna je i sjajno funkcionira dramska opruga u obliku različitih razrješenja u dvjema obiteljima: majka i sin ostaju plesati zagrljeni; dok kći ne može, i ne želi, prijeći preko toga što je otac dopustio da ga trauma polako i potpuno obriše. Sin i majka moći će preživjeti jer imaju nešto što dijele – osjećaj krivnje za situaciju u kojoj ni jedno nije imalo kontrole; ali kći će otići od oca jer se, možda, budući da nema izravnu poveznicu s očevom traumom, boji da je empatija prema ocu ne uništi.

Predstava završava ljudski. Neke traume nikad ne puštaju. Ne postoje junaci koji će uništiti koncept silovanja. Majka i sin u svojem zagrljaju moraju moći obujmiti i cijeli pakao. Kći će pokušati pobjeći od crva transgeneracijske traume, bježat će nogama, automobilom i avionom, a crv će uvijek ugodno plutati njezinim hipotalamusom.

Nikolić i Šušak su u *Kućici za pse* inzistirali na emociji. I svaka im čast na tome. Duboki emocionalni rad na nezavisnoj sceni je minsko polje. Sve može poći po zlu i potreban je sjajan njuh za navigaciju. Tu kao da pripada rečenica: „Takve je predstave teško i gledati.“ Ta rečenica bila bi dobra za ritam teksta, za razliku od ove digresije, i čini mi se da bi je čitatelji mogli automatski prihvatiti, jer je nekako zdravorazumski misliti da je takvu predstavu „teško gledati“. Izjave da je duboku emocionalnu predstavu „teško gledati“, podržavaju tendenciju naših, a i svjetskih kazališta, da favoriziraju površne predstave. Kao da je to 'lako' gledati.

Arterarij ide u suprotnom smjeru. *Kućica za pse* jest i teška i mučna. U publici smo da iskusimo krajnje emocije i svjedočimo suoča-

vanju s mrakom koji odbija pregovore. Ovdje se putem oslanjanja na iskustvenost kazališne predstave njeguje emocionalna dubina ljudskoga bića. Nikolić i Šušak zadiru u neka dosad neotvorena pitanja. Nema te katarze koja briše zlo. Možemo se zagrliti u oluji svojega zla svijeta ili možemo otići daleko od nje. Ako ostanemo u središtu, moramo se dobro držati, moramo se držati zajedno; a ako odlučimo otići pod neko drugo nebo, onda smo samo naizgled sigurni, jer oluja jednako udara po svim oblacima.

A zlo pada sa svakom kišom. A zlo može pobijediti samo nešto sveto, kao zagrljaj ili hrabrost.

> Nikola Nedić foto: Sanjin Kaštelan

> Jelena Graovac Lučev foto: Sanjin Kaštelan